

Rapport

efter kvalitetsgranskning av undervisningen i religionskunskap A i den fristående gymnasieskolan Cultus gymnasieskola i Uppsala kommun

Innehåll

Inledning

Resultat

Bakgrundsuppgifter om Cultus gymnasieskola

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisningen i religionskunskap A/1 i gymnasieskolan under år 2011. Granskningen av Cultus gymnasieskola i Uppsala kommun ingår i detta projekt.

Cultus gymnasieskola besöktes den 29 och 30 november 2011. Kursen som granskades var religionskunskap A. Ansvariga inspektörer har utredarna Johan Pellberg och Partow Khademi varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av religionskunskap A/1 i gymnasieskolan genomförs i 28 kommunala skolor och 19 fristående skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Skolinspektionen genomför också inom ramen för samtliga ämnesgranskningar 2011 en granskning av IT-användningen på skolorna. Syftet är att undersöka om skolorna erbjuder en tidsenlig utbildning där IT används på ett sätt som stödjer elevernas lärande och bidrar till ökad måluppfyllelse. Granskningen uppmärksammar också elevernas förutsättningar att utveckla den digitala kompetens de behöver för att vara förberedda för fortsatta studier och samhällsdeltagande.

Bakgrundsuppgifter om Cultus gymnasieskola

Cultus gymnasieskola är en fristående gymnasieskola centralt belägen i Uppsala kommun som startade sin verksamhet hösten 2006. Det program som erbjuds vid skolan är Omvårdnadsprogrammet som motsvarar det nationella

Rapport

2011-12-28

2 (8)

Dnr 40-2011:1445

Vård- och omsorgsprogrammet. Den undervisning i kursen religionskunskap A som granskats ingår följaktligen i detta program.

Skolverkets statistik visar att skolans genomsnittliga betygspoäng för läsåren 2008/2009 respektive 2009/2010 var 13,4 respektive 12,0 poäng, vilket är en nivå som är lägre än snittet för såväl kommunen som riket. Läsåret 2009/2010 var det drygt 74 procent av eleverna som fullföljde utbildningen inom fyra år och andelen behöriga till universitet- och högskolestudier var drygt 74 procent. Enligt Skolverkets statistik för läsåret 2009/2010 var andelen elever som minst uppnådde betyget Godkänt i kursen religionskunskap A drygt 85 procent. Den analys som Skolinspektionen gjort av skolans egen statistik visar att det läsåret 2010/2011 var någon enstaka elev som inte uppnådde målen i kursen religionskunskap A. Samma statistik visar att andelen elever som uppnådde betyget Godkänt var drygt 44 procent, betyget Väl godkänt drygt 33 procent och betyget Mycket väl godkänt knappt 16 procent. En jämförelse mellan kvinnors och mäns resultat visar att kvinnorna i något högre utsträckning än männen uppnår de högre betygen.

I Cultus gymnasieskola har kursen religionskunskap A tilldelats 42 timmar lärarledd undervisningstid som sker en gång per vecka i två terminer. I mitten av höstterminen sker dock ett avbrott på fem veckor när eleverna genomför arbetsplatsförlagd utbildning (APU). Kursen erbjuds eleverna i årskurs 3 och klasserna består vanligen av omkring 20 elever. Skolans lärare och övrig personal har schemalagda möten en gång varje vecka där bl.a. pedagogiska, men även mer ämnesspecifika, frågor avhandlas. I skolan undervisar en lärare i religionskunskap. Läraren, som har arbetat åtta år som lärare, har lärarutbildning och ämneskunskap för den undervisning hon bedriver. Skolan har omkring 150 elever och präglas av trygghet och ett öppet, välkomnande klimat. Den lektion som granskats sker i ett klassrum med en bänklacering enligt så kallad u-placering med fokus framåt mot en whiteboardtavla.

Resultat av granskningen

Undervisningen sker i enlighet med kursplanen

Denna bedömning omfattar dels om undervisningen omfattar de tre områden som finns i kursplanen; religion, livsåskådning och etik samt om undervisningen ger eleverna möjlighet till utveckling av både faktakunskaper, analys och reflektion.

Av den terminsplanering som Skolinspektionen har tagit del av framgår att undervisningen i kursen religionskunskap A omfattar religion, livsåskådning och etik. I intervjuer med såväl eleverna som läraren redogör de för att tyngd-

punkten under kursens första hälft främst varit religion men framhåller att livsåskådning och etik kontinuerligt är en del av undervisningen i kursen religionskunskap A. Vidare berättar läraren att de kommer att arbeta mer fördjupande med livsåskådning och etik längre fram i kursen. Eleverna redogör även i intervjun för att undervisningen består av en hel del diskussioner där de lär sig att förstå och få insikt om olika religioners och livsåskådningars likheter och skillnader samt reflektera över sin egen syn på dessa. Som exempel berättar en elev hur de enskilt, i samband med undervisningen om hinduismen, uppmanas att välja ett kast som de fiktivt önskar att tillhöra för att därefter reflektera över vad det skulle innebära för dem som person i olika etiska frågor. Ett annat exempel är där klassen diskuterar olika etiska dilemman i elevernas framtida yrken och då exempelvis vad det innebär att vårda en patient som är medlem i Jehovas vittnen, vars medlemmar ser blodet som en symbol för livet och därför heligt.

I samband med intervjun redogör läraren för hur hon i undervisningen i kursen religionskunskap A strävar efter att eleverna ska ges en bra kunskapsbas för att skapa förutsättningar för analys och reflektion. I sin strävan efter detta har läraren hög ambitionsnivå i undervisningen och höga krav på såväl sin egen som elevernas insatser. Detta bekräftas i intervjun med eleverna där de berättar att de upplever att läraren är väldigt mån om att de ska få möjligheten att lära sig så mycket som möjligt men att det kan innebära att undervisningen ibland kan gå snabbt och att läraren inte alltid hinner med allt som hon önskar hinna med. Av de intervjuer som genomförts samt den dokumentation och lektion som Skolinspektionen har tagit del av framgår att den höga ambitionsnivån tenderar att medföra faktaträngsel, vilket ibland riskerar ske på bekostnad av analys och reflektion. Skolinspektionen vill därför påpeka att det kan finnas en risk för att undervisningen i alltför hög grad är inriktad på faktakunskaper eftersom detta kan innebära att eleverna inte får möjlighet att utveckla sin förmåga till reflektion och analys.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att undervisningen i kursen religionskunskap A sker i enlighet med kursplanen.

Rapport

2011-12-28

4 (8)

Dnr 40-2011:1445

Förutsättningar för hög måluppfyllelse

Denna bedömning omfattar de förutsättningar som i aktuell forskning utpekas som framgångsfaktorer för att nå en god kvalitet i undervisningen i religionskunskap. Bedömningarna gäller om undervisningen tillvaratar elevernas behov, erfarenheter och intresse, samt om den bearbetar för eleverna relevanta och aktuella samhällsfenomen. Bedömningarna gäller vidare om eleverna ges möjlighet till inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer, om undervisningen sker i enlighet med läroplanens grundläggande värden, samt om IT-verktyg används för att stödja elevernas kunskapsutveckling.

Undervisningen tillvaratar elevernas behov, erfarenheter och intresse, samt bearbetar för eleverna relevanta och aktuella samhällsfenomen

Av läroplanen framgår att läraren ska utgå från den enskilda elevens behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande och stärka varje elevs självförtroende samt vilja och förmåga att lära. Läraren ska också utnyttja elevernas erfarenheter av arbets- och samhällsliv och organisera arbetet så att eleven upplever att kunskap är meningsfull.

Eleverna redogör i intervjun för att de alltid kan få hjälp av sin lärare i kursen religionskunskap A. De berättar att detta gäller såväl i samband med lektioner som vid den, som skolan benämner det, "studiestuga" som är en schemalagd timme varje måndag. Av intervjuerna med såväl eleverna, läraren som rektorn framkommer att elever går dit när de så önskar eller när de uppmanas av läraren för att erhålla stöd av sin lärare i alla kurser och så även i kursen religionskunskap A. I samband med intervjuerna med såväl eleverna som läraren framkommer att eleverna under kursens gång ges flera olika möjligheter att visa sin kunskap. Beroende på vad eleverna föredrar och vad som passar dem bäst arbetar läraren för att alla elever ska nå kunskapsmålen i kursen religionskunskap A.

I samband med intervjun berättar eleverna att de har goda möjligheter att ge uttryck för spontana frågor och intressen som de har inom ramen för undervisningen i kursen religionskunskap A. Vidare berättar eleverna att läraren är bra på att göra svåra frågor förståeliga för dem, detta bl.a. genom att använda begrepp och modeller som de förstår. Som exempel på detta använder läraren i samband med lektionen om hinduismen ett exempel med tre blinda personer och en elefant, detta med syftet att tydliggöra för eleverna varför det förekommer olika synsätt såväl på som inom religioner. Enligt exemplet använder de tre blinda personerna sina händer för att känna på och ta reda på information om elefanten och beroende på vilka ställen på elefanten som de vidrör beskriver de elefanten på tre olika sätt.

Av såväl dokumentstudier som den lektionsobservation som Skolinspektionen genomfört framgår att undervisningen i kursen religionskunskap A bearbetar för eleverna relevanta och aktuella samhällsfenomen. Detta bekräftas av intervjuer som Skolinspektionen genomfört med eleverna, läraren och rektorn. Såväl eleverna som läraren berättar i intervjuerna att undervisningen sammankopplar områden inom religion till frågor som berör det framtida yrke som eleverna utbildar sig till. Som exempel på detta är att de diskuterar vad eleverna bör tänka på och respektera i samband med att de vårdar personer med en annan kulturell bakgrund än deras egen.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i kursen religionskunskap A tillvaratar elevernas behov, erfarenheter och intressen samt bearbetar för eleverna relevanta och aktuella samhällsfenomen.

Eleverna ges möjlighet till inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer

Av läroplanen framgår att eleverna genom sina studier ska skaffa sig grund för livslångt lärande, och skolan ska sträva efter att varje elev utvecklar en insikt om sitt eget sätt att lära och en förmåga att utvärdera sitt eget lärande. Läraren ska också organisera arbetet så att eleven upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt. Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värden, utan undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer. Läraren ska tillsammans med eleverna planera undervisningen, låta eleverna pröva olika arbetssätt och arbetsformer och tillsammans med eleverna utvärdera undervisningen.

Vid intervjuerna med såväl eleverna, läraren som rektorn framkommer att skolan genomför utvärderingar i alla kurser, och då även i kursen religionskunskap A, i anslutning till att kursen avslutas. Dessutom förekommer enligt läraren och rektorn utvärdering av varje lektion enligt en pedagogisk modell som skolan benämner för "startblocket". Enligt rektorn innebär det att varje lektion i alla kurser ska ha en tydlig start, ett tydligt genomförande och en tydlig avslutning. I samband med avslutningen av lektionen innebär det att eleverna uppmanas att, med utgångspunkt från målet med lektionen, reflektera över vad de har, respektive inte har lärt sig.

I samband med intervjun med läraren redogör hon för att terminsplaneringen för kursens första hälft är relativt styrd av henne men att elevinflytandet kommer att öka under kursens andra hälft. Vidare berättar läraren att eleverna, i samband med kursstarten, uppmanas skriva ned sina tankar om kursen. Detta bekräftas i intervjun med eleverna där det framkommer att de i samband med kursstarten fick genomföra en enkät där de kunde uttrycka sina tankar om kursen. Såväl eleverna som läraren berättar dock att resultatet av enkäten inte följts upp i klassen. Eleverna beskriver att de är nöjda med vad läraren bestämmer

Rapport

2011-12-28

6 (8)

Dnr 40-2011:1445

att de ska arbeta med och uttrycker att det är bra att det är så. Läraren beskriver att det, till följd av att eleverna inte riktigt har klart för sig vad kursen i religionskunskap A handlar om, är svårt att i anslutning till kursstarten få in elevernas önskemål och att tillgodose vad eleverna önskar läsa om inom ramen för kursen religionskunskap A. Vidare förklarar läraren att det, som hon uttrycker det, "är mycket som ska in på ganska kort tid", vilket är något som även eleverna ger uttryck för i samband med intervjun. Av den dokumentation och lektion som Skolinspektionen har tagit del av samt de intervjuer som genomförts framgår att läraren har en mycket hög ambitionsnivå avseende innehållet i kursen religionskunskap A. Detta med konsekvensen att elevernas reella inflytande över i synnerhet kursens innehåll blir relativt begränsat, såväl i samband med kursstarten som fortlöpande under kursens gång.

Skolinspektionen bedömer att skolan behöver utveckla arbetet så att eleverna ges större möjligheter till inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer.

Undervisningen sker i enlighet med läroplanens grundläggande värden

Enligt läroplanen ska läraren tillse att undervisningen är icke-konfessionell, saklig och allsidig. Vidare ska läraren klargöra det svenska samhällets grundläggande värden och möta fördomar och intolerans med kunskaper, öppen diskussion och aktiva insatser. Undervisningen ska också ge eleverna möjlighet att finna sin unika egenart.

I samband med intervjun redogör läraren för flera exempel på hur hon strävar efter att undervisningen ska vara icke-konfessionell och att hon välkomnar svåra diskussioner som kan bidra till att belysa eventuella känsliga frågor ur olika perspektiv. Som exempel på detta berättar läraren om när en elev väckte frågor som tog upp idéer som hörde till en modern historiker som förnekar förintelsen. Läraren beskriver hur den efterföljande diskussionen inbegrep upprörda argument och känslor på båda sidor och att det för hennes del gällde att bemöta argumenten med sakliga och konstruktiva frågor.

Den icke-konfessionella undervisningen bekräftas i intervjun med eleverna där de ger flera exempel på att undervisningen är saklig och allsidig och att lärarna möter känsliga frågor och eventuella fördomar med kunskaper och en öppen diskussion. Detta bekräftas även av den elevenkät som genomförts i anslutning till lektionsobservation där resultaten bl.a. visar att samtliga elever svarar "stämmer mycket bra" eller "stämmer ganska bra" på påståendet "på religionslektionerna diskuterar vi områden där det finns olika åsikter". Som exempel på att undervisningen är allsidig framkommer i intervjun med läraren hur hon, i samband med att de läste om konflikten Israel – Palestina, bjöd in en represen-

tant för israelerna respektive palestinierna. Läraren berättar att representanterna visade samma kartor och berättade samma historia för eleverna men hur det tydligt framgick att de såg på frågan utifrån olika perspektiv.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i kursen religionskunskap A sker i enlighet med läroplanens grundläggande värden.

IT-verktyg används för att stödja elevernas kunskapsutveckling

Av läroplanen framgår att eleverna ska kunna orientera sig i en komplex verklighet med stort informationsflöde och snabb förändringstakt. Deras förmåga att finna, tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktig. Eleverna ska träna sig att tänka kritiskt, att granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. På så vis närmar sig eleverna ett alltmer vetenskapligt sätt att tänka och arbeta.

I skolan finns datorer som eleverna bl.a. använder för att skriva uppsatser, söka information och skapa presentationer. I undervisningen använder sig läraren bl.a. av Powerpoint eller overheadprojektor och det material hon använder i samband med föreläsningar läggs ut på skolans digitala lärplattform. Eleverna kan använda denna för att inhämta information och undervisningsunderlag men även för att lämna in olika arbeten. I samband med intervjun med eleverna framkommer dock att de vanligen använder sig av sociala nätverk när de kommunicerar med läraren.

I samband med intervjuerna redogör eleverna och läraren för olika exempel på hur eleverna i undervisningen tränas i sin förmåga att finna, tillägna sig och använda ny kunskap samt att tänka kritiskt, att granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. Detta bekräftas av intervjun med eleverna där de berättar hur de redan sedan årskurs 1 arbetat med att lära sig ta del av och värdera olika källor och hur de lärt sig hur viktigt det är att specificera vem som skriver vad.

Skolinspektionen bedömer att det i undervisningen i kursen religionskunskap A används IT-verktyg på ett sätt som stödjer elevernas kunskapsutveckling och utvecklingen av deras digitala kompetens.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att det ges förutsättningar för hög måluppfyllelse genom att undervisningen tillvaratar elevernas behov, erfarenheter och intressen samt bearbetar för eleverna relevanta och aktuella samhällsfenomen. Undervisningen i kursen religionskunskap A sker i enlighet med läroplanens grundläggande värden och IT-verktyg används för att stödja elevernas kunskapsutveckling.

Skolinspektionen bedömer dock att skolan behöver utveckla arbetet så att eleverna ges större möjligheter till inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer.

Rapport

2011-12-28

8 (8)

Dnr 40-2011:1445

Syfte och frågeställningar

Syftet med kvalitetsgranskningen är att bidra till en allmän höjning av undervisningens kvalitet i religionskunskap i gymnasieskolan. Detta då resultaten i ämnet nationellt sett är låga samt att tidigare studier visar att undervisningen inte genomförs så att elevers intresse för ämnet tillvaratas. Granskningen har också som syfte att medverka i processen med att implementera de nya ämnesplanerna i religionskunskap i gymnasieskolan som börjar gälla för de elever som påbörjar gymnasieutbildningen från och med hösten 2011.

De centrala frågeställningarna gäller om eleverna får undervisning i enlighet med kursplan och läroplan och om det skapas förutsättningar för ökad måluppfyllelse genom att undervisningen bearbetar för eleverna relevanta och aktuella samhällsfenomen, tillvaratar elevernas erfarenheter, behov och intresse för ämnets frågeområden samt ger eleverna möjlighet till inflytande över undervisningen.

Metod och material

Granskningen har genomförts genom att inspektörerna innan besöket i skolan tagit del av kursupplägg, eventuella termins- och lektionsplaneringar, tidigare kursutvärderingar samt exempel på uppgifter som utgjort grund för lärarnas betygssättning.

Vid besöket har en lektion observerats av två inspektörer. Den ene inspektören har under lektionen fokuserat på eleverna och den andre på lärarens undervisning. En elevenkät har genomförts i slutet av lektionen. Utöver detta har sedan företrädare för eleverna samt den observerade läraren intervjuats. Även ansvarig rektor har intervjuats. Besöket har avslutats med en återkoppling till lärare och rektor kring vad inspektörerna sett och gjort för bedömningar. Rektorn har tagit del av och givits möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.